

Ewa Prusicka

Żdanów, st. 1, gm. Zamość, woj.
zamojskie, AZP 89-88/67

Informator Archeologiczny : badania 28, 125-126

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

13 odcinków 5 x 2 m. Wyeksplorowano odcinki: 4, 6–10, 12–13 do przeciętnej głębokości 160 cm od dzisiejszej powierzchni. Powierzchnia wykopu znajduje się na wysokości 171,78–171,9 m n. p. m., tzn. na głębokości ok. 160 cm od obecnej powierzchni działki.

Odkryto fragm. fosy, pozostałości muru ceglanego i konstrukcji drewnianych. Po zdjęciu próchnicy współczesnej o przeciętnej grubości ok. 30 cm wystąpiła warstwa ciemnoszarej ziemi zmieszanej z dużą ilością gruzu ceglanego, wapienno–piaskowej zaprawy murarskiej i grudkami wapnia. W warstwie tej — o różnej miąższości — znaleziono oprócz ceramiki późnośredniowiecznej i nowożytną pruską monetę srebrną — trójgrajcara Fryderyka Wielkiego z 1753 r., a więc sprzed spalenia zamku biskupiego. Jednocześnie występująca warstwa gruzu jest wyraźnie warstwą zasypiskową, powstałą najpewniej po pożarze zamku w 1766 r.; pod nią zalegają warstewki piasku, gliny z drobnymi i większymi fragm. cegły pałcówki, ceramiki naczyniowej i kafla. Na przeciętnej głębokości ok. 120 cm od powierzchni, tzn. 170,6 m n. p. m., odsłonięto pozostałości fosy w postaci warstwy ciemno-brunatnej ziemi o miąższości 40–60 cm. W warstwie tej znaleziono stosunkowo najwięcej zabytków ruchomych, w tym głównie ceramikę naczyniową wczesno- i późnośredniowieczną, fragm. kafla garnkowych i płytowych, przedmioty żelazne, drewniany pływak do sieci rybackich, fragm. drewnianego toczonego talerza oraz liczne kości zwierzęce. W środkowej części wykopu, w metrach 39–42, odsłonięto pod współczesną próchnicą najpewniej wypełnisko muru zamkowego o konstrukcji *opus emplectum*, w postaci warstwy gruzu ceglanego zmieszanego z zaprawą wapienną. Warstwa ta o grubości 70 cm posadowiona była na wylewce wapiennej, pod którą zalegała również warstwa gruzu złożonego na konstrukcjach drewnianych stabilizujących grząskie podłoże. Przypuszczać można, iż odkryty został fragm. baszty wysuniętej poza lico muru zamkowego. Domysł ten znajduje pewne uzasadnienie w planie Wolborza z 1827 r., na którym zaznaczony jest nasyp po zamku o kształcie wielobocznym, z wyraźnie wyodrębniającą się ewentualną basztą bramną. Liczne odkryte słupy drewniane tkwiące w fosie pozwalają przypuszczać, że udało się odsłonić wjazd do zamku, tzn. konstrukcje mostowe oraz fragm. bramy.

Niektóre pozostałości konstrukcji drewnianych odsłoniętych w fosie, jak również zalegające obok nich liczne kamienie polne, w powiązaniu z nieliczną wprowadzicie ceramiką wczesnośredniowieczną stwarzają podstawy do przypuszczeń, że najstarszy zamek biskupów wrocławskich wzniesiony został na grodzisku kasztelańskim.

Żdanów, st. 1
gm. Zamość, woj. zamojskie
AZP 89–88/67

Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Lublinie

Badania prowadziła mgr Ewa Prusicka. Finansowane przez Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Lublinie oraz Zakład Telekomunikacji S. A. w Zamościu. Trzeci sezon badań. Cmentarzysko kultury mierzanowickiej, osada średniowieczna i relikty nowożytniej architektury przemysłowej.

Badania były kontynuacją prac prowadzonych w l. 1991 i 1993. Objęły one swoim zasięgiem centralną i południową część wyniesienia, na którym zlokalizowane jest stanowisko. Zrealizowano 6 wykopów badawczych o łącznej powierzchni 140 m². Założenie wykopów IX, X, XI i XIV miało na celu w miarę całkowite rozpoznanie średniowiecznego obiektu mieszkalnego (ob. 2), odsłoniętego fragmentarycznie podczas prac wykopaliskowych w 1993 r., natomiast wykopy XII i XIII miały zarejestrować przebieg ściany południowej browaru, co pozwoliłoby na dokładne określenie jego rozmiarów, oraz zarejestrować ewentualne relikty urządzeń browarnych, a przede wszystkim dać odpowiedź na pytanie, czy nie wystąpiła na terenie stanowiska starsza zabudowa, której relikty mogły posłużyć do budowy znanego ze źródeł pisanych i przekazów kartograficznych XVIII-wiecznego budynku browaru ordynacji zamojskiej. Poszukiwania późnośredniowiecznych relikwów architektury miały związek z hipotetyczną próbą lokalizacji w bada-

nym miejscu rodowej siedziby Zamoyskich — późnośredniowiecznego zameczku „Skokówka”.

Relikty architektury zostały zarejestrowane w wykopach XII i XIII. Materiał użyty do budowy murów, ich konstrukcja (system arkadowy), a także kierunki przebiegu murów pozwalają stwierdzić, że nie są to fragm. murów fundamentowych budynku browaru, którego relikty odsłonięto w czasie dwu poprzednich sezonów. Browar zbudowany na planie kwadratu o powierzchni ok. 4900 m², z dziedzińcem wewnątrz, posiadał podpiwniczenia. Fragmenty zagruzowanych bądź zasypanych ziemią piwnic odsłonięto w obu wykopach. Prace badawcze nie ujawniły na stanowisku zabudowy późnośredniowiecznej. Zarejestrowano ponadto w całości relikty obiektu średniowiecznego (ob. 2) oraz kolejny grób datowany na wczesny okres epoki brązu i zaliczony do kultury mierzanowickiej (ob. 3).

Obiekt 2 odsłonięty został w wykopach X, XI i XIV. Jego strop zarejestrowano na głębokości ok. 50 cm poniżej poziomu gruntu. Obiekt wypłycał się nierównomiernie, głównie na poziomie ok. 1 m poniżej gruntu, a w swojej centralnej części na głębokości ok. 1,6 m poniżej gruntu. Ciągnął się na osi południowy zachód–północny wschód i składał się z dwu części prostopadłe ustawionych do siebie, przy czym druga część, mniejsza, miała orientację na osi południowy wschód–północny zachód. Część większa obiektu miała wymiary 3,5 x 10 m, zaś mniejsza 4 x 5 m. Nie jest wykluczone, że mogą to być dwa obiekty położone w bardzo bliskim sąsiedztwie. W części południowej obiektu zarejestrowano skupisko polepy, kamieni i węgli drzewnych oraz liczne fragm. kości zwierzęcych — ślady po palenisku, a właściwie jego kontynuacja zarejestrowana w wykopie VIII/93. Drugie palenisko odsłonięto w wykopie XI. Jego średnica wynosiła ok. 2 m. Zajmowało ono centralną część większej partii obiektu 2. W miejscu tym wystąpiły ponadto liczne fragm. węgli drzewnych, drobne kamienie oraz duża ilość fragm. kości zwierzęcych i materiału ceramicznego. Wypełnisko obiektu 2 stanowiła głównie szara próchnica, która w jego centralnej części przechodziła w próchnicę ciemnoszarą i na poziomie 60–80 cm poniżej gruntu zalegała już niemal cały obiekt. Materiał zabytkowy zarejestrowany w czasie eksploracji obiektu był jednolity kulturowo i można go datować na okres średniowiecza. Obok dużej ilości ceramiki zarejestrowano ok. 30 zabytków metalowych (w tym nóż–sztylet) oraz zabytki kościane (w tym dobrze zachowane dwie igły–szydła).

Strop obiektu 3 zarejestrowano na głębokości ok. 50 cm poniżej gruntu. Zarys jamy grobowej był dość dobrze widoczny na tle jasnobrazowej gliny. Wypełnisko grobu stanowiła głównie jasnoszara próchnica, przechodząca miejscami w ciemniejszą. Zarys grobu był owalny, na osi w przybliżeniu wschód–zachód. W jamie grobowej zarejestrowano 12 fragm. bardzo słabo zachowanych kości ludzkich oraz kilkanaście fragm. ceramiki, 2 narzędzia krzemienne i kilka małych kamieni. Obiekt określono kulturowo głównie na podstawie ceramiki, analogicznej do materiałów z obiektu grobowego 1 w wykopie VI/93.

Jest to stanowisko wielokulturowe. Obok zabytków kultury mierzanowickiej, z okresu średniowiecza i czasów nowożytnych zarejestrowano też ślady osadnictwa późnohalsztackiego i lateńskiego w postaci fragm. ceramiki przemieszanych z materiałami średniowiecznymi i nowożytnymi. Rozmiary obiektu 2 datowanego na średniowiecze, jego zawartość zabytkowa, brak na badanym stanowisku śladów systemu obronnego, wykluczają możliwość lokalizacji w tym miejscu zameczku „Skokówka”. Wieś Zdanów i sąsiednie wsie: Skokówka i Kalinowice, stały się własnością Zamoyskich w 1517 r. Od tej chwili nie zmieniły właściciela, a w związku z tym i granice ich zapewne pozostały niezmienione aż do czasów współczesnych. Wobec tego w okresie średniowiecza teren stanowiska prawdopodobnie należał do wsi Zdanów.

Badania wykopaliskowe zostały zakończone.